

Norrköpings stadsmuseum

26 jan 2020 – 31 jan 2021

MEDLÖPERI och MOTSTÅND

Nazismen i Norrköping - då och nu

Vanliga frågor och svar om utställningen:

1. Vad är syftet med utställningen?

Det är en tidigare okänd bild av Norrköpings historia som lyfts fram med olika levnadsöden, ageranden och händelser som i flera fall är glömda eller gömda. Med hjälp av de historiska kunskaperna i bagaget hoppas vi att besökarna ska känna sig bättre rustade när de i sina liv förhåller sig till hat, nazism och rasism. Vi hoppas också att det leder till ökad förståelse för andra människor, olika etniska grupper och levnadssätt.

Vid visningar och pedagogiska program kommer besökarna att få en fördjupad kunskap om nazismen hur de kan våga i frågasätta tendenser mer medvetet idag.

2. Varför porträtterar ni döda personer som inte har möjlighet att försvara sig?

Vi har valt att namnge ett antal Norrköpingsbor som hade en pronazistisk agenda under 1930-talet och andra världskriget. Samtliga fall är baserade på källmässigt kontrollerbara fakta. Syftet är inte att svartmåla och stigmatisera, utan att berätta om nazismens framväxt och påverkan i lokalsamhället. Samtliga personer var under sin tid välkända framträdande Norrköpingsbor, betydelsefulla lokala makthavare, som i olika sammanhang offentligt gav uttryck för pronazistiska åsikter och/eller agerade i nazismens namn.

Efter krigsslutet valde de att hemlighålla sitt tidigare pronazistiska engagemang och behålla sina inflytelserika positioner i lokalsamhället, som företagsledare, advokater, officerare och kulturpersonligheter. Ingen ångrade sig eller gjorde avbön offentligt, trots att de hade tid och utrymme att förklara sig eller ta avstånd från sitt nazistiska förflutna.

Att de numera är döda och inte längre har möjlighet att bemöta eventuella anklagelser friskriver i inte dem från tidigare gärningar och uttalanden. De var lokala makthavare och offentliga opinionsbildare och vi måste även kunna berätta om deras mindre smickrande, hemlighållna sidor.

3. Varför nämner ni SD i utställningen?

I utställningen beskrivs hur SD grundas 1988 som ett högerextremt och pronazistiskt parti. Den första partiledaren kom från det nazistiska Nordiska rikspartiet. Det är historiskt belagd fakta.

4. Var Norrköping en särskilt nazianstruken stad?

Svaret är nej. Inget tyder på detta. Norrköping var aldrig någon utpräglad nazistisk stad och skilde sig inte nämnvärt från andra större städer under 1930- och 40-talet. Vid riksdagsvalet 1936 valde 1,8 procent av Norrköpings väljarkår att lägga sin röst på ett pronazistiskt parti. Därefter minskade väljarstödet för nazisterna.

5. Varför nämner ni inget om kommunismens brott? Eller andra ismer eller hatbrott?

Medlöperi och Motstånd är den första utställningen som med utgångspunkt i nazismen belyser situationen i Norrköping under 1930- och 1940-talet. Den handlar om nazismens framväxt och etablering i lokalsamhället Norrköping samt hur Norrköpingsborna valde att förhålla sig, reagera och agera. Denna utställning förhåller sig främst till nazismen, men andra ismer berörs. Framtida utställningar kan visa andra perspektiv.

6. Hur definierar ni nazism/medlöperi och motstånd?

Nazister/nationalsozialister var personer som begick (eller uttryckte en intention att begå) en aktiv pronazistisk handling, som att rösta på och/eller kandidera för ett nazistparti, betala medlemsavgift, skriva under ett upprop, publicera insändare eller artikel, vara delaktig i utgivning/spridande av nazistiska skrifter eller återkommande ge uttryck för nazistiska åsikter i brev eller telefonsamtal.

Motståndare var personer som tog avstånd (eller uttryckte en intention att göra så) från nazism/fascism, och aktivt förespråkade demokrati och frihet med sitt agerande, i en skrift, en föreläsning eller ett upprop. Enskilda eller inom en grupp/förening. Som motståndare till nazismen klassas även de som hjälpte antinazister och människor på flykt undan Nazitysklands terror.

7. Till vilken målgrupp riktas utställningen?

Medlöperi och Motstånd vänder sig till den historieintresserade allmänheten med en prioritering på ungdomar i årskurs 8–9 samt gymnasieklasser. Norrköpings stadsmuseum erbjuder lärarhandledning och olika pedagogiska program. Skolor i Norrköping går gratis.

8. Hur länge visas utställningen?

Medlöperi och Motstånd visas på Norrköpings stadsmuseum 26 januari 2020 till 31 januari 2021.

9. Vem har producerat och faktagranskat utställningen?

Medlöperi och Motstånd är producerad av Norrköpings stadsmuseum tillsammans med forskaren och författaren Johan Perwe. Utställningen är uppbyggd på historiskt belagda, källmässigt kontrollerbara händelser och livsöden. Det innehåll som belyser situationen på 1930-talet och andra världskriget är baserat på Johan Perwes forskning och bok "Mörkläggnin. Nazismen och motståndet i Norrköping 1933–1945" från 2016.

10. Hur många flyktingar tog Norrköping emot?

Under 1930-talet befanns sig årligen ca 150-200 personer i staden med utländsk härkomst. En tredjedel tyska medborgare i textilindustrin, kemitekniska företag och andra industrinäringar. Judiska flyktingar och andra i behov av asyl började anlända i större omfattning under slutet av 1930-talet. Först 1942-43 ökade antalet flyktingar markant. Norska och danska, många judar. 1944 även många estländare. Totalt beräknas 2500-3000 flyktingar ha anlängt till Norrköping under 1930- och 40-talet, men det är svårt att veta med exakthet, eftersom befolkningsstatistiken är oprecis. Flyktingar som vistades tillfälligt blev aldrig folkbokförda. 1945 fanns det 100 000 utlänningar registrerade i Sverige.

11. Är det verkligen en sann bild? Överdriver ni inte nazismens betydelse?

Utställningen sätter fokus på ett tidigare utforskat och aldrig presenterat ämnesområde med kopplingar till arbetarstaden. Den första utställningen som med utgångspunkt i nazismen belyser situationen i lokalsamhället Norrköping under 1930- och 40-talet. Vi berättar inte allt. Utställningen ska ses som en pusselbit, en skärva av det förflutna, med både nazistiska och antinazistiska Norrköpingsbor, som får exemplifiera nazismens framväxt och påverkan i lokalsamhället. Norrköping var aldrig någon utpräglad nazistisk stad och skilde sig inte nämnvärt från andra större städer under 1930- och 40-talet. Alla städer och platser är unika, men ungefär så här kunde det se ut även på andra platser.

12. Kommer det finnas pedagogiska visningar även för vuxna?

Ja. Kring detta kommer det att annonseras senare. Allmänheten kommer också att erbjudas ett antal specialföreläsningar under året som tar upp utställningens olika ämnen.